

הקדמה

בגמ' שבת [לו עמ' ב] מובא מחלוקת בין חנניה וחכמים בדין **שהיית** תבשיל לשבת. חנניה סובר שאם המאכל התבשל כבר כמאכל בן דרוסאי [שודד שהיה אוכל תבשיליו קודם גמר בישולם- רש"י] [שמשיעור זה יכול להיאכל ע"י הדחק וכבר אין לחוש שיחתה בגחלים. ושיעור זה הוא כחצי בישול וי"א כשליש בישול] [החזון איש סובר שמשיעורים לפי זמן הבישול שאם הזמן לבישול הוא שעתיים, חצי בישול הוא שעה ויש מי שכתב שהשיעור נמדד לפי **איכות** הבישול]] מותר להשהותו מערב שבת על גבי **כירה** [היא כלי שבחללו נמצאים גחלים בוערים ויש בו מקום להניח 2 קדרות] אפילו שהוסקה בעצים ואפילו אם אינה גרופה מן הגחלים- [והוצאת הגחלים מתוך הכירה] וגם אם אינה קטומה [כיסוי הגחלים באפר וכיוצא ב]. וחכמים סוברים שאסור להשהות תבשיל מער"ש על גבי כירה אם אינה גרופה וקטומה, משום שחוששים שמא יבוא לחתות [להפוך] בגחלים ע"מ להגביר את החום כדי לזרז ולגמור את הבישול, אלא אם כן נתבשל התבשיל כל צורכו [ראוי לאכילה לגמרי לרוב האנשים] [ודוקא אם הוא מין תבשיל שבבישולו "מצטמק ורע לו" פירוש שהאדם מצטער בהתייבשות התבשיל והתכווצותו. כן דעת השו"ע]. ואם היתה הכירה גרופה וקטומה, אף לדעת חכמים יש להקל להשהות מער"ש תבשיל על גבה. [אבל **בתוך** הכירה אם אינה גרופה וקטומה לכ"ע אסור]

במשנה [שבת פ"ג מ"א] אמרו לגבי כירה "לא יתן עד שיגרוף...". ונחלקו בגמרא ובפוסקים האם הכוונה לשהייה מערב שבת ואז הלכה כחכמים [הנ"ל] או שהכוונה **להחזרת** תבשיל שהושהה כבר מער"ש ואז הלכה כחנניה.

כאמור, רבותינו הראשונים נחלקו בזה לעניין הלכה. הריף והרמב"ם ועוד פסקו כחכמים להחמיר בזה [שאסור להשהות מערב שבת לליל שבת תבשיל על כירה שאינה גרופה וקטומה אלא אם כן התבשל כל צרכו וצימוקו רע לן לעומתם רש"י והתוספות פסקו כחנניה וכמה מהם העידו שכן המנהג להקל [הרא"ש].

השו"ע כתב בסתם את דעת חכמים להחמיר ובי"א את דעת חנניה להקל. וככל הנראה רוב הפוסקים סוברים שדעת מרן להחמיר וכמו שסתם וכדעת שני עמודי הוראה [הרי"ף והרמב"ם] [ובד"כ הרי"ף והרמב"ם בדעה אחת. כך אמר הראש"ל הרב יצחק יוסף בשיעורו]. אך יש שטוענים שחזר בו מרן מכאן שהרי בסיומן רנ"ד ס"ד [כשהתיר להשהות פירות חיים, אעפ"י "שלא בושלו כל צורכם" והם "מצטמק ויפה לו" וסיבת ההיתר משמע כי"א [כדעת חנניה] שמותר אם התבשל כמאכל בן דרוסאי ופירות אלו כיון שכבר נאכלים חיים דינם כן).

בסעיף זה מוזכרים עוד שני מיני כלים: **כופח**- דומה במראהו לכירה אלא שהוא יותר צר ויש בו מקום להניח רק קדירה אחת, ומתוך שהוא צר חומו רב, דינו ככירה רק אם הסיקו בקש וגבבא שממחרים להישרף ולא עושים גחלים ואם הסיקו בעצים אזי דינו כתנור. **תנור** – כלי רחב מלמטה במקום הנחת הגחלים, ומיצר והולך למעלה במקום הנחת הקדרה, ומתוך כך חומו רב מאד שהחום של החלק הרחב מתקבץ למקום צר, דינו שאין גריפה מועילה לו להחשב כגו"ק ואסור להשהות עליו מאכל שעלול לחתות בגחלים בגינו.

בפתיח לסימן ציין הרב נתיבי עם שהתבקש לחוות את דעתו בשלושה נושאים: בענין להשהות, בענין חזרה בענין הטמנה. כאן נדון בנוגע להשהיה.

ס"א. וי"א שכל שנתבשל וכו'. הגה, ונהגו להקל כס' האחרונה (ציטוט מלשון השו"ע והמ"א) (כן דעת הרמ"א כי"א שכתב השו"ע [הסעיף כשלעצמו ארוך מאד ונצטט את העיקר לענייננו] וי"א שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי או שנתבשל כל צורכו ומצטמק ויפה לו, מותר להשהותו ע"ג כירה, הגה או אפילו על תנור...). **כ' האר"ח** (הארץ חיים סתהון) משם מהרמב"ח (רבי משה בן חביב לפני כ- 350 שנה, ראש רבני ירושלים) מארי דארעא **דישראל** (לשון מליצית, כך כונה האמורא רבי אלעזר [בן פדת] תלמידו של רבי יוחנן בכמה מקומות בתלמוד על שהיה בקי מחבריו בכמה תחומים) שאנו הספרדים, נוהגים להשהות התבשיל של ליל שבת אף על פי (שמסתמא סתם תבשיל הוא גם) שמצטמק ויפה לו ע"ג כופח שהוסק בעצים. (וכאמור דינו כתנור וככירה שאינה גרופה וקטומה אע"פ שהוא הכופח גרוף) דלהרי"ף והרמב"ם אין היתר אפילו (כאן קיצר בלשונו כי בתנור אין היתר לדעתם אפילו) שהוסק ע"י קש (היינו קני שיבולים שהופרדו מהם הגרגרים) וגבבא (היינו שארית הקש ועצים דקים שמלקטים מן השדות) (אבל הוסק הכופח בעצים אפילו הוא גרוף אסור אא"כ התבשל כל

צורכו ורע לו ציימוקו), על כרחך לומר שנתפשט המנהג שלא כדבריהם, אלא כס' (סברת) הי"א דמותר להשהות אם נתבשל כ"ץ (כל צורכו) ומצטמק ויפה לו (המקור לדברי הארץ החיים הוא זכור ליצחק הררי- [רבי יצחק הררי לפני כ- 200 שנה] שהוא הביא את תשובת מהרמב"ח ושם כתוב אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי. לכן צריך לומר שמה שכתב האר"ח שהמאכל נתבשל כל צורכו לאו דוקא אלא אפילו התבשל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהות, כלשון מרן בשו"ע: "שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי או נתבשל כל צורכו" ונקט כ"צ משום שסתם קדירות שנהגו להשהות ללילה מבושלות היו כבר כל צורכן. לפי זה יתישב המנהג הזה עם המנהג שיובא בהמשך שמעיד עליו כף החיים ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, וה"ה דשרי ע"ג תנור וכופח, דהגם שהספרדים הולכים עפ"י הוראות מרן (מ"מ) בנדון זה כן היה המנהג מימי קדם משום כבוד ועונג שבת, כמ"ש הרא"ש שבשביל שרבו הדעות וישראל אדוקים במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר (משמע שסובר הנתיבי עם כרובם של הפוסקים שסוברים שמרן השו"ע אוסר, ולא חזר בו. והמנהג בנדון היה קיים לפני התפשטות הוראות מרן ועוד שהרי מרן עצמו כתב בהקדמת ספרו שאין כוונתו לפסוק למקום שיש בו מנהג אחר. ועוד הביא בהלכה ברורה בשם הארץ חיים בכללים שאף במקום שהשו"ע אינו מזכיר המנהג, אלא כותב הדין בסתם ויש אומרים, כוונתו שאם יש מקומות שנהגו כסברת היש אומרים יש להם על מה לסמוך) הנח להם לישראל במנהג שנהגו עפ"י הפוסקים כחנניה. וסיים האר"ח שכן נוהגים אצלינו, וכ"כ הכה"ח דלענין דינא, המנהג להקל כ"א שכל שנתבשל כמאכל ב"ד (בן דרוסאי) משהין אפילו לכתחילה כמ"ש בהגה.

דניאל אביבי